

Fjärrvärme på Gasterlyckan

Förundersökning 2010

Västerlånggatan, Kalmar socken, Småland

Cecilia Ring

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2010:26

Fjärrvärme på Gasterlyckan

Förundersökning 2010

Västerlånggatan, Kalmar socken, Småland

Författare	Cecilia Ring
Copyright	Kalmar läns museum
Redaktion	Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

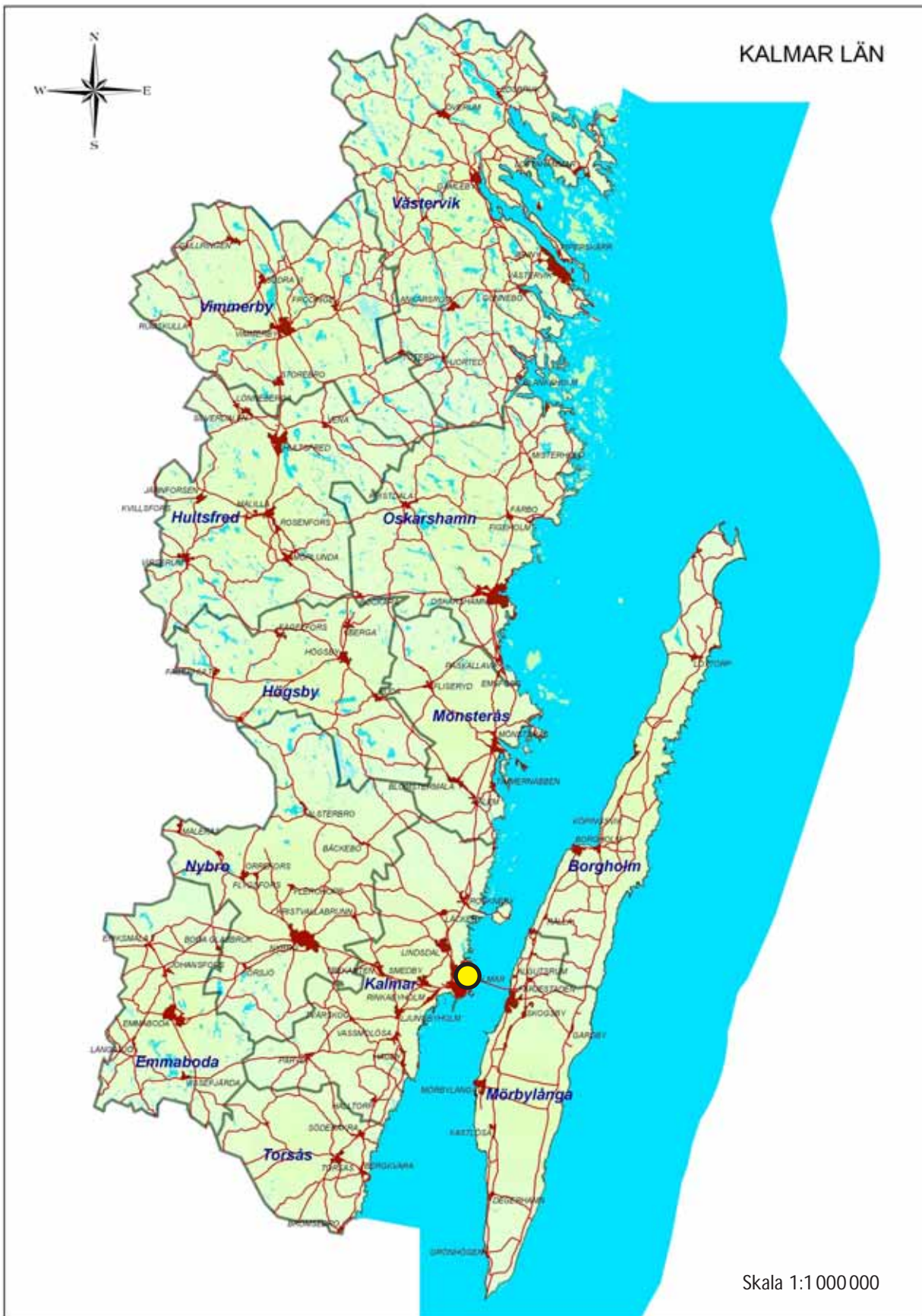
Keywords: Kalmar Old town, medieval, houswall

During two days in May 2010, Kalmar County Museum carried out a preliminary investigation, in the form of excavation monitoring, at Kv Eken in the Old town of Kalmar, Småland. The

excavation was initiated by plans for district heating. A wall from the sixteenth century was found and documented.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Inledning.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö.....	10
Genomförande	12
Resultat	14
Tolkning.....	15
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerat.

Sammanfattning

Då Kalmar Energi skulle schakta för att gräva ner fjärrvärmeledningar intill Västerlånggatan i Gamla stan, Kalmar påträffade de en murad konstruktion. De tog då kontakt med Länsstyrelsen i Kalmar. Länsstyrelsen fattade då beslut om att konstruktionen skulle dokumenteras innan den togs bort för att lämna plats för ledningen. Kalmar läns museum fick i uppdrag att dokumentera

lämningarna och övervaka det fortsatta arbetet. Redan på 1960-talet undersöktes tre huslämningar i området, varav två var försedda med avloppsränna och avloppsbrunn inne i husen. Byggnaderna daterades till senmedeltid-1500-tal. Det visade sig att grunden som man nu stött på var en av dem som undersöktes redan då.

Inledning

Då Kalmar Energi skulle schakta för att gräva ner fjärrvärmeledningar intill Västerlånggatan i Gamla stan, Kalmar, påträffades en murad konstruktion. Kontakt togs då med Länsstyrelsen, som fattade ett beslut om att det fortsatta arbetet skulle stå under antikvarisk kontroll. Kalmar läns museum fick i uppdrag att dokumentera lämningarna och övervaka det fortsatta arbetet. Personal från Kalmar läns

museum rensade fram och dokumenterade muren och följde det fortsatta arbetet med genombrytningen av konstruktionen. Då tidspressen krävde att arbetet med fjärrvärmeledningen gjordes omgående fanns det inte tid för några arkivstudier om de tidigare undersökningar i området som gjorts innan schaktningsövervakningen ägde rum.

Fig 1. Översikt över delar av Kalmar stad. Undersökningsområdet markerad med svart ring.

Topografi och fornlämningsmiljö

Kvarteret Enen ligger inom området för fornlämning 94 (i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister för Kalmar stad), vilken utgörs av lämningar efter medeltida stadsbebyggelse. Vanligen påträffas orörda kulturlager först på 20-50 cm djup, då diverse markarbeten som regel rört om lagren vid ytan. De medeltida kulturlagren varierar i tjocklek mellan 1,0 och 3,0 meter.

Tidigare undersökningar i det nu aktuella området har resulterat i lämningar från främst 15- och 1600-tal. På 1920-talet undersökte bland annat Sankt Christoffersgillet byggnads lämningar samt kullerstengator strax norr om det nu aktuella området.

På 1960-talet genomförde Lunds universitet under ledning av läns museets Erik Hofrén en provundersökning inför nybyggnation i Kv Eken. Undersökningen omfattade fem ytor varav den ena inte innehöll några lämningar. I de övriga schakten fann man två källargrunder och en husgrund samt i schakt A en raserad anläggning och kulturlager. Ingen byggnation har dock gjorts på ytan utan den har legat orörd.

Ett flertal schaktövervakningar och mindre undersökningar har även gjorts i närområdet. Flera övervakningar har rört passager över den medeltida stadsmuren (t ex Ring 2009).

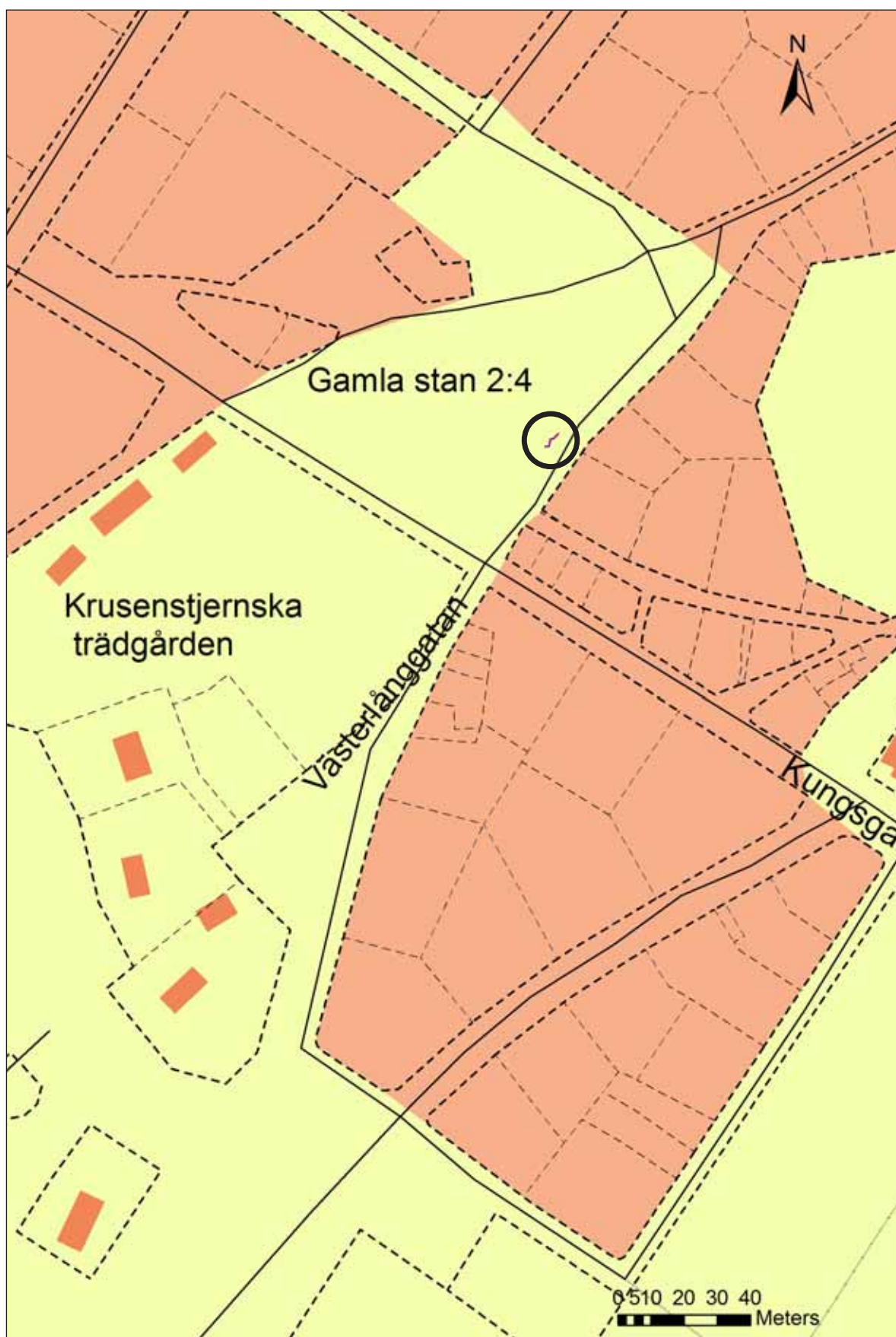

Fig 2. Schaktets placering, markerad med svart ring, intill Västerlånggatan.

Genomförande

När läns museet kom till platsen var schaktet redan grävt och den murade konstruktionen var synlig. Rensning vidtog och konstruktionen rensades fram för hand samt med hjälp av maskin så gott det gick i det smala, ca 1 meter breda, schaktet. När rensningen var klar dokumenterades lämningen genom fotografering och ritning.

Därefter skulle genombrytningen ske. En överenskommelse om var genombrytningen och ledningen skulle kunna göras med tanke

på att så mycket som möjligt av lämningen skulle kunna lämnas kvar gjordes. Med hjälp av grävmaskinens skopa bröts sedan murkonstruktionen sönder. Detta visade sig inte vara det lättaste och maskinen fick arbeta rejält för att få sönder anläggningen. Kalkbruket var trots sin ålder ordentligt kompakt och höll ihop den murade byggnaden bra.

Profilen rensades och dokumenterades. Kalmar Energi Värme gjorde sedan den digitala inmätningen.

Fig 3. Muren som den såg ut när den var framrensad, foto från N.

Fig 4. Muren efter det att genombrytningen skett.

Resultat

Det som framkom och dokumenterades i det smala schaktet var delar av två murade ”väggar” i vinkel. De var uppmurade av, ca 0,5-0,7, meter stora kalk- och gråstenar och fogade med kalkbruk. Muren var sedan tidigare sönderbruten i den norra delen. Då undersökningen inte gick ner djupare än vad som krävdes för fjärrvärmeledningen så kunde inte botten på konstruktionen dokumenteras. I den västra

delen mellan de bägge murarna, i vinkel, syntes ett lager som verkade omrört. På den östra sidan var en ledning nergrävd och lagd precis ovanpå lämningen. I den västra delen syntes omrörda lager och även här låg en ledningen ytligt under grästorven.

Inga daterbara fynd påträffades och således insamlades inga fynd.

Tolkning

Vid arkivstudier i samband med rapportarbetet visade det sig att undersökningar gjorts på den nu aktuella platsen på 1960-talet. Under två månader, april och juli 1962, undersökte Lunds universitet tillsammans med Kalmar läns museum under ledning av Erik Hofrén fem ytor. Vid undersökningen ”frilades tre stycken förhållandevis väl bevarade grunder till senmedeltida eller 1500-tals hus” skriver Erik Hofrén

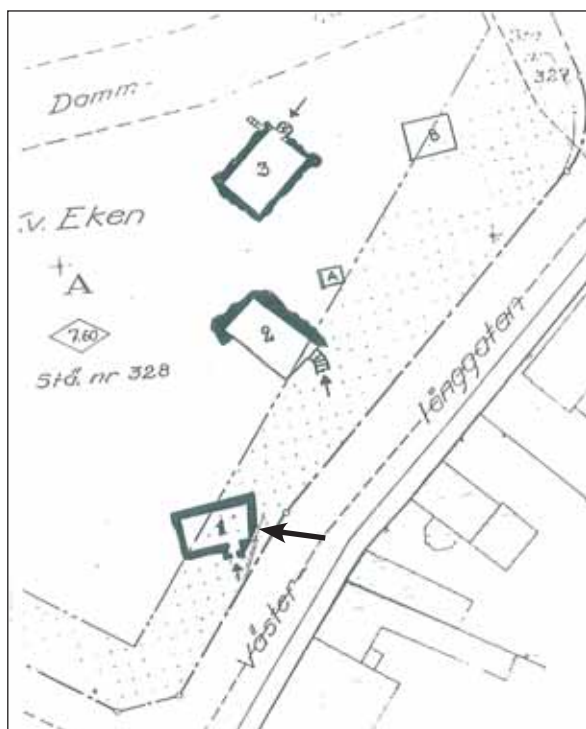

Fig 5. Översiktsskarta av Hofrén från undersökningarna 1962. Pilen markerar var den aktuella undersökningen gjordes.

Fig 6. Foto taget vid undersökningarna 1962 visar bild på Hus 1.

i sin rapport till Riksantikvarieämbetet i januari 1963. Vid närmare studier av översiktplanerna från Hofréns undersökning kan man se att den nu dokumenterade grunden är samma som den som benämns ”Hus 1” i hans rapport och skisser. Den störning eller nedgrävning som syntes vid schaktövervakningen var således resultat från Hofréns undersökning.

Referenser

Hofrén, Erik. Rapport Kv Eken, dnr 464/62.
Kalmar läns museums arkiv

Ring, Cecilia. Den gamla muren tittar fram.
Kalmar läns museum. Arkeologisk Rapport 2009:55

Rosman, Sven. *Sancte Christophers Gilles
Chroenica IV*. Kalmar 1926

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-1085-10

Kalmar läns museums dnr: 33-149-10

Projektnummer KLM: 10/23

Uppdragsgivare: Kalmar Energi Värme AB

Landskap: Småland

Kommun: Kalmar

Socken: Kalmar

Fastighet: Västerlånggatan

Fornlämningsnr: 94

Ekonomisk karta: 4 G 6g Kalmar

X koordinat: 6282112

Y koordinat: 140810

M ö h: 6,0-6,4 möh

Fältarbetstid: 8

Antal arbetsdagar: 2 dagar

Maskintid: 16 timmar

Personal: Cecilia Ring

Foto, Du nr: 134:1-37

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM, 2,5 gonV och RH70.

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se